

Na podlagi prvega odstavka 45. člena zakona o visokem šolstvu (Uradni list RS, št. 67/93, 39/95 – odl. US, 18/98 – odl. US, 35/98 – odl. US, 99/99 in 64/01) in 168. člena poslovnika Državnega zbora (Uradni list RS, št. 40/93, 80/94, 3/95 – popravek, 28/96, 26/97, 46/00, 3/01, 9/01, 13/01 in 52/01 – odl. US) je Državni zbor Republike Slovenije na seji dne 26. 2. 2002 sprejel

NACIONALNI PROGRAM

VISOKEGA ŠOLSTVA REPUBLIKE SLOVENIJE (NPVS)

1. UVOD IN NAMEN

Devetdeseta leta so za visoko šolstvo tako v Sloveniji kot v tujini čas velikih sprememb. Politične, gospodarske in kulturne spremembe ter globalizem t.i. postindustrijskih družb so postavili pred terciarno izobraževanje mnoge nove izzive, obenem pa se je za študij po končani srednji šoli začelo odločati čedalje več in več mladih, pa tudi nekoliko starejših kandidatov. Tudi slovensko visoko šolstvo je soočeno predvsem z imperativom hitrega institucionalnega razvoja in z zelo hitro naraščajočim številom študentov.

Decembra 1993 je Državni zbor Republike Slovenije sprejel zakon o visokem šolstvu (Uradni list RS, št. 67/93, 39/95 – odl. US, 18/98 – odl. US, 35/98 – odl. US, 99/99 in 64/01). Na njegovi podlagi se je začelo temeljito preoblikovanje univerz, prvič pa je bilo omogočeno tudi ustanavljanje samostojnih ter zasebnih visokošolskih zavodov. Na podlagi novega zakona so bili v letih 1995 in 1996 preoblikovani ali na novo sprejeti najprej dodiplomski, nato pa še podiplomski študijski programi. Nekdanji višješolski programi so bili opuščeni, poleg univerzitetnih študijskih programov pa so bili uvedeni še triletni visokošolski strokovni programi. S preoblikovanjem podiplomskih študijskih programov se je postopoma začela uveljavljati možnost pridobivanja doktorata znanosti brez vmesne magistrske stopnje. Na podlagi zakona o poklicnem in strokovnem izobraževanju, ki ga je Državni zbor Republike Slovenije sprejel februarja 1996 (Uradni list RS, št. 12/96 in 44/00), so se z novimi višjimi strokovnimi šolami možnosti za študij na terciarni ravni vsebinsko še razširile, ob obeh univerzitetnih mestih tudi v nekaterih drugih regionalnih središčih. Novembra 1999 je Državni zbor Republike Slovenije sprejel še zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o visokem šolstvu (Uradni list RS, št. 99/99), v katerem je uveljavil spremembe in dopolnitve, ki so izhajale iz ocene doseženih sprememb in potreb visokega šolstva. V odlokih o preoblikovanju univerz, sprejetih v Državnem zboru Republike Slovenije marca leta 2000 (Uradni list RS, št. 28/00) so poleg široko opredeljene znanstvenoraziskovalne in umetniške dejavnosti študijska področja že razvrščena po mednarodni klasifikaciji Isced (Unesco, 1997). V skladu z zakonskim načelom, po katerem je univerza "avtonomni, znanstvenoraziskovalni, umetniški in izobraževalni visokošolski zavod s posebnim položajem", se v odloku urejajo le razmerja med državo in univerzo, vsa notranja razmerja univerze kot pravne osebe do članic pa so urejena v statutu.

V naslednjih letih je mogoče pričakovati postopno umirjanje velikega vpisnega zanimanja za terciarno izobraževanje, obenem pa nadaljnjo institucionalno krepitev, predvsem pri izboljševanju kakovosti študija in mednarodnem sodelovanju, zato je nacionalni program za nadaljnji razvoj visokega šolstva toliko bolj pomemben. Sprejem nacionalnega programa določa zakon o visokem šolstvu v IV. poglavju. Skladno s tem je strokovna izhodišča zanj pripravil Svet za visoko šolstvo Republike Slovenije (1997) v sodelovanju s Svetom za znanost in tehnologijo Republike Slovenije, pa tudi z visokošolskimi zavodi, študenti in drugimi zainteresiranimi institucijami.

2. CILJI VISOKEGA ŠOLSTVA

2.1. OPREDELITEV STRATEŠKIH CILJEV VISOKEGA ŠOLSTVA V REPUBLIKI SLOVENIJI

Temeljni cilj razvoja visokega šolstva v Republiki Sloveniji je omogočiti čim večjemu deležu prebivalstva pridobitev kakovostne dodiplomske ter podiplomske izobrazbe; ta je bistven dejavnik ekonomskega, socialnega in kulturnega razvoja ter razvijanja nacionalne identitete in slovenskega jezika kot njenega integralnega dela. Pridobivanje takšne izobrazbe je mogoče le na podlagi znanstvenega, umetniškega in strokovnega delovanja univerz in samostojnih visokošolskih zavodov, odprtih v regijo in svet. Izhodišča za podrobnejše opredeljevanje ciljev visokega šolstva so usmeritve in strategije Republike Slovenije, zato je te cilje treba primerjati in uskladiti tudi z drugimi nacionalnimi programi in strategijami.

Poglavitni strateški cilji visokega šolstva v naslednjih letih so:

2.1.1. povečati delež zaposlenega prebivalstva z višjo, visoko oziroma podiplomsko izobrazbo na 25% leta 2005;

2.1.2. povečati delež prebivalstva, zlasti mladih generacij, v terciarnem izobraževanju, tako da bomo imeli v tem desetletju v Republiki Sloveniji okrog 35 študentov na 1000 prebivalcev in da se bo v različne oblike terciarnega izobraževanja vpisalo 50% vsakokratne generacije;

2.1.3. povečati število vpisnih mest v celotnem terciarnem izobraževanju in postopno odpravljati omejitev vpisa pri večini študijskih programov; postopno sofinancirati izredni študij, pri tem pa šolnine ni mogoče predpisati za redni študij po dodiplomskih študijskih programih;

2.1.4. vsaj podvojiti število študentov in diplomantov podiplomskega študija, zagotoviti sofinanciranje sistemsko prenovljenih podiplomskih študijskih programov, ki povezujejo discipline, visokošolske in raziskovalne zavode ter druge institucije, so kakovostni in omogočajo sodelovanje v mednarodnih projektih, pa tudi s preoblikovanjem sedanjih dodiplomskih in podiplomskih študijskih programov;

2.1.5. zagotoviti razmere za uspešno delovanje integrirane, avtonomne in do slovenske družbe odgovorne univerze, pa tudi samostojnih visokošolskih zavodov, ter njihov nadaljnji razvoj ter omogočiti nastanek decentralizirane mreže visokega šolstva;

2.1.6. izboljšati uspešnost in učinkovitost dodiplomskega in podiplomskega študija, tako z ustreznimi vlaganji v osebje, opremo in prostor visokošolskih zavodov kot s posodobitvijo delovanja (integriranost raziskovalnega in pedagoškega dela, izboljševanje učiteljskih pedagoških sposobnosti, vsebinske novosti, uvedba kreditnega sistema, študij na daljavo ipd.) in s sistemskim (samo)preverjanjem kakovosti študijskega dela na visokošolskih zavodih, pri katerem enakopravno sodelujejo tudi študentje;

2.1.7. spodbujati sodelovanje med univerzami in visokošolskimi zavodi ter med gospodarstvom in neposrednim okoljem; spodbujati financiranje dejavnosti visokega šolstva iz več virov, tudi neproračunskih;

2.1.8. izboljšati uspešnost in učinkovitost študija z vlaganji v različne oblike univerzitetnega športa;

2.1.9. izboljšati in posodobiti štipendiranje ter študentski standard, še zlasti zmogljivosti študentskih domov;

2.1.10. spodbujati mednarodno sodelovanje visokošolskih zavodov, še zlasti v specializiranih projektih Evropske unije (npr. SOCRATES – ERASMUS) in regionalnih programih (npr. CEEPUS) ter pri nastajanju evropskega visokošolskega prostora, skladno z deklaracijo evropskih ministrov za izobraževanje (Bologna, junij 1999) z naslovom "Evropski visokošolski prostor".

2.2. DOSTOPNOST DO VISOKOŠOLSKEGA IZOBRAŽEVANJA IN NJEGOVI UČINKI

2.2.1. Sedanja struktura delovno aktivnega prebivalstva z višjo, visoko oziroma podiplomsko stopnjo izobrazbe ne ustreza razvojnim ciljem Republike Slovenije. Celo desetletje od 1984. do 1994. leta se število diplomantov skoraj ni spreminjalo, opazno se povečuje šele od druge polovice devetdesetih let, predvsem zaradi povečanega vpisa novincev in manjšega osipa. Ob upoštevanju usmeritev v drugih evropskih državah si je ob nadaljnjem povečevanju obsega vpisa v terciarno izobraževanje, zmanjšanju osipa in izboljšanju kakovosti študija treba postaviti za cilj, da bo imelo po letu 2005 več kot 20% zaposlenega prebivalstva višjo, visoko oziroma podiplomsko stopnjo izobrazbe, proti koncu desetletja pa okrog 25%. Brez intenzivnega pospeševanja visokošolskega izobraževanja in večjega števila diplomantov lahko postane naš zaostanek za evropskimi državami kritičen, čeprav je delež novincev v primerjavi z drugimi državami že zelo ugoden. Ob upoštevanju sedanje izobrazbene strukture zaposlenih oziroma upokojevanja bo takšen delež mogoče doseči, če se bo zaposlilo vsaj okrog 10.000 novih diplomantov na leto. Povečanje števila diplomantov v zadnjih letih to predpostavko potrjuje, poleg tega pa mora to povečanje spremljati ustrezna politika zaposlovanja.

2.2.2. V terciarnem izobraževanju najmanj za nadaljnjih deset let ni mogoče niti pričakovati niti dopustiti, da bi se število študentov zmanjšalo; nasprotno, število študentov se mora še povečati. Če upoštevamo gibanje generacij devetnajstletnikov (teoretična starost za vstop v terciarno izobraževanje), so za naše razmere zelo velike generacije s po okrog 30.000 mladih značilne za obdobje vse do leta 2000. Od študijskega leta 2001/2002 do študijskega leta 2007/2008 se bodo postopoma zmanjšale z nekaj manj kot 29.000 na okrog 25.000, do študijskega leta 2010/2011 pa na 21.500 mladih. Hkrati z zmanjševanjem generacij pa se povečuje njihova udeležba v izobraževanju, tako v sekundarnem kot v terciarnem. Da bi v Republiki Sloveniji omogočali pravico do izobraževanja in dosegli takšno stopnjo vpisa v terciarno izobraževanje, kakršna je značilna za razvite države, strateško pa je še zlasti pomembna za države z manjšim številom prebivalstva, moramo načrtovati, da bomo v tem desetletju imeli okrog 35 študentov na 1000 prebivalcev. Bolj opazno zmanjšanje generacij, ki se bo na visokošolskih zavodih pojavilo v drugi polovici naslednjega desetletja, na nekaterih pa zaradi specifičnosti študijskih področij že nekoliko prej, mora spremljati postopno uvajanje ugodnejših študijskih razmer (zlasti več študijskega dela v manjših skupinah) ter zagotavljanje nadaljnega stabilnega delovanja visokošolskih zavodov.

2.2.3. Prehod iz sekundarnega v terciarno izobraževanje se je po letu 1991 zelo povečal, prav tako pa se povečuje tudi vpis mlajših generacij v tiste oblike sekundarnega izobraževanja, ki omogočajo prehod v terciarno izobraževanje. Mladim generacijam je treba ustvariti možnosti za kar najbolj intenziven razvoj njihovih sposobnosti, zato se bodo deleži vsakokratnih generacij, ki se odločajo za terciarno izobraževanje, še povečevali. Kot splošno načelo pri tem velja, da moramo po zgledu drugih držav, ki imajo ali načrtujejo v naslednjih letih približno 50% mladih v različnih oblikah terciarnega izobraževanja (tako v njegov univerzitetni kot v neuniverzitetni sektor), tudi sami razvijati takšne oblike, ki so v našem okolju smiselne in jih resnično zmoremo. Če hočemo zagotavljati optimalno kakovost izobraževanja in nizek osip, bo tudi v prihodnje del izobraževanja potekal v univerzitetnih, del pa v visokih strokovnih programih, delu prihajajočih generacij pa je treba zagotoviti kakovostno terciarno strokovno izobrazbo v programih višjih strokovnih šol. V celoti je treba zagotoviti uveljavitev

vseživljenjskega izobraževanja tudi na ravni terciarnega izobraževanja. Vse oblike terciarnega izobraževanja je treba prilagajati evropski in svetovni ravni.

2.2.4. Dodiplomski študij bo še naprej osrednje področje visokega šolstva.

2.2.4.1. Razmerje med rednim in izrednim študijem je treba čim bolj prilagoditi možnostim posameznih skupin študentov. Temeljna oblika visokošolske študijske dejavnosti je redni študij. Visokošolski zavodi organizirajo izredni študij samo na tistih študijskih področjih, ki takšno obliko izvedbe strokovno dopuščajo in kjer lahko zagotovijo enake oziroma z rednim študijem primerljive študijske dosežke. Izredni študij mora biti namenjen predvsem študentom, ki se zaradi zaposlitve oziroma drugih osebnih razlogov ne vpišejo med redne študente. Vpis naj se omejuje le, kadar za kakovostno izvajanje študijskega programa ni ustreznih prostorskih in kadrovskih zmogljivosti ali če so potrebe po diplomantih jasno določene.

2.2.4.2. Pri rednem študiju je treba postopoma odpraviti omejevanje vpisa na večini študijskih področjih, podobno kot v drugih evropskih državah in ob upoštevanju tamkajšnjih deležev vpisanih študentov na posameznih študijskih področjih. Pri tem je treba preiščeno upoštevati prehodne specifične okoliščine (položaj v gospodarstvu, zaposlitvene možnosti, poklicne perspektive in status ipd.), ki vplivajo na občasne skrajnosti v vpisnih gibanjih, od prevelikega zmanjševanja na enih študijskih področjih do prevelikega zanimanja na drugih, pa tudi naše razvojne in zaposlitvene potrebe v prihodnosti. Prehitra sprostitev vpisa zaradi omejenih materialnih in kadrovskih zmogljivosti ni mogoča ali bi vsaj ogrozila kakovost študijskega dela, zaradi velike neuravnoteženosti med študijskimi interesi sedanjih generacij in možnostmi zaposlovanja pa tudi ni priporočljiva. Zato je treba kot pogoj za sprostitev vpisa najprej uveljaviti bolj sistematično informiranje in svetovanje kandidatov za študij, kar mora potekati na univerzi, njenih članicah in samostojnih visokošolskih zavodih, pa tudi že v srednjih šolah. Kot usmerjevalno prvino pri izbiri študijskega programa je treba vpeljati ustrezne mehanizme tudi v študentsko politiko. Te dejavnosti morajo zagotoviti tudi stabiliziranje razmer na tistih nacionalno pomembnih študijskih področjih, na katerih smo v zadnjih letih opazili zmanjševanje števila študentov (nekatera področja tehnike).

2.2.4.3. Pri načrtovanju in vsakoletnem določanju vpisnih mest na posameznih študijskih področjih je poleg sedanjih kadrovskih in materialnih zmogljivosti visokošolskih zavodov, zanimanja kandidatov ter zaposlitvenih potreb treba kot dodatni kazalec upoštevati tudi deleže vpisanih študentov po področjih v drugih evropskih državah. V primerjavah z državami Evropske unije (v nadaljnjem besedilu: EU) smo npr. po deležu študijskih mest za redni študij poslovnih in družbenih ved ter tehnike zelo visoko, relativno nizek pa je pri nas delež vpisanih npr. na naravoslovnih študijskih področjih ter v matematiki in računalniških vedah. Med naštetimi področji veljajo pri nas omejitve vpisa le za posamezne programe iz poslovnih in družbenih ved. Na nekaterih področjih so, podobno kot v tujini, omejitve povezane z zahtevnostjo in zaposlitvenimi možnostmi (medicina, zdravstvo, umetnost), vendar še niso izrabljene možnosti za uveljavitev različnih oblik terciarnega izobraževanja, tudi krajših (višje strokovne šole), ponekod pa se vpis še vedno omejuje zaradi nezadostnih prostorskih in kadrovskih možnosti (npr. tuji jeziki). Število mest za redni študij, ki se financirajo iz proračunskih sredstev, bo torej treba v celoti še povečati, zlasti za visokošolski strokovni študij, kljub temu pa bodo na nekaterih študijskih področjih omejitve neizogibne, vsaj toliko časa, dokler ne bo večjega ravnotežja med namerami ter študijskimi in zaposlitvenimi možnostmi. Na študijskih področjih, kjer je takšno ravnotežje že doseženo, ali pa tam, kjer je število kandidatov za redni študij glede na potrebe premajhno, bo treba vpis v redni študij povečati vsaj za sedanje število izrednih študentov, mlajših od 21 let. Univerze in visokošolski zavodi so dolžni zagotoviti enako kakovost študija in nameniti enako skrb tako študentom rednega kot izrednega študija.

2.2.4.4. To narekuje postopno odpravljanje razlik v financiranju rednega in izrednega študija. Povečevalo se bo število rednih študentov in zmanjševalo število izrednih mlajših nezaposlenih študentov, ki se zdaj zaradi omejitve vpisa ne uvrstijo na redni študij, hkrati pa bo treba iz proračunskih virov postopoma zagotavljati tudi sofinanciranje izrednega študija. Takšno približevanje obeh oblik študija ne bo uresničljivo brez vlaganja dodatnih sredstev, ta proces pa mora spremljati zmanjšanje osipa ter ponudba po trajanju in zahtevnosti različnih, tudi krajših študijskih programov. Pri tem se pospeši razvoj študija na daljavo, saj je dosedanje poskusno obdobje pokazalo, da je mogoče s to sodobno obliko na nekaterih študijskih področjih dosegati zelo dobre uspehe. Več spodbud je treba nameniti visokošolskemu izobraževanju odraslih, še zlasti v krajših programih za izpopolnjevanje po diplomi, ki omogočajo hiter pretok najnovejših znanstvenih in strokovnih spoznanj ter učinkovit način posodabljanja strokovnega znanja že zaposlenih. V nekaterih evropskih državah takšen študij že pomeni znaten del visokošolske dejavnosti, s katerim se dopolnjuje ponudba visokošolskega izobraževanja in s tem omogoča stabilnejše delovanje visokošolskih zavodov v obdobjih, ko se zmanjšuje vpis v redne oblike študija zaradi številčno manjših generacij študentov.

2.2.4.5. Posebna pozornost naj se še naprej namenja vpisovanju študentov s posebnimi potrebami. Predpis, ki ureja vpisna merila in postopke, že predvideva, da se ta skupina študentov, kadar kandidira za vpis v študijske programe z omejitvijo vpisa, obravnava posebej, ustrezno pa velja tudi za sprejem v študentske domove.

2.2.4.6. Posebna pozornost naj se namenja tudi vseživljenjskemu izobraževanju.

2.3. RAZVOJ UNIVERZ OZIROMA VISOKOŠOLSКИH ZAVODOV

2.3.1. Osnovni institucionalni razvojni cilj visokega šolstva v Republiki Sloveniji je integrirana in avtonomna univerza. Samo integrirana univerza, ki združuje različne discipline in stroke, lahko izvaja svoje znanstveno, kulturno in širše družbeno poslanstvo. Z avtonomijo raziskovanja in poučevanja ter vodenja in upravljanja prevzemajo univerze oziroma visokošolski zavodi svoj del odgovornosti pri družbenem razvoju. Integrirana in avtonomna univerza zagotavlja enotne standarde delovanja članic pri sprejemanju in izvajanju študijskih in raziskovalnih programov, pri akademski promociji, sprejemanju študentov, podeljevanju diplom ipd. Z zakonom o visokem šolstvu (1993) in statutoma univerz (1994) je bil na tem področju dosežen pomemben korak naprej, novela zakona (1999) in odloka o preoblikovanju univerz (marca 2000) pa so še dopolnili pravno preureditev sistema tam, kjer so nastale ovire za uresničevanje ciljev visokega šolstva in kjer je bilo treba način delovanja visokošolskih zavodov izpopolniti v skladu s sodobnimi spoznanji o organizaciji in vodenju na akademskem področju. Pri tem je namenjena posebna podpora integriranju visokošolskih zavodov, tako v akademskih kot v statusnih in organizacijskih vidikih, ter financiranju visokošolske dejavnosti. Ugotovitve delovnih skupin za spremljanje bolonjskega procesa in morebitne nove odločitve o razvojnih usmeritvah bodo po potrebi na novo tudi zakonsko opredeljene.

2.3.2. Tudi pri institucionalnem razvoju mora biti v ospredju integralnost raziskovalnega in pedagoškega dela v visokem šolstvu. Zato je treba spodbuditi hitrejše povezovanje poučevanja in raziskovanja, poleg tega pa tudi izboljševanje učiteljskih pedagoških sposobnosti.

2.3.3. Pri razvoju študijskih programov si morajo visokošolski zavodi prizadevati za odpravo razdrobljenosti in večje medsebojno sodelovanje ter za oblikovanje programov, ki pri nas pomenijo vsebinsko novost ter ustrezajo študijskim in zaposlitvenim interesom. K tem ciljem pomembno prispeva uvajanje kreditnega sistema po zgledu ECTS, kot so ga razvili v državah EU in ki se je na naših univerzah začelo junija 1999. Naslonitev na sistem ECTS je

smiselna tudi zaradi sodelovanja v programih EU (SOCRATES – ERASMUS), v katere je bila Slovenija sprejeta 1. maja 1999. Uvedba takšnega sistema olajša povezovanje med fakultetami iste univerze, omogoča študentom več izbirnih predmetov ter prehode med fakultetami iste univerze oziroma visokošolskimi zavodi v Republiki Sloveniji nasploh, spodbuja izbiro, pomembna pa je tudi v mednarodnem okviru. Naloga visokošolskih zavodov je, da pripravijo bolj usklajene temeljne dele študijskih programov (kompatibilnost temeljnih teoretskih predmetov) ter spodbujajo izmenjavo študentov in profesorjev glede na specializacije posameznih univerzitetnih središč, tako doma kot v tujini. Za enakovredno sodelovanje pri izmenjavi študentov v programih EU se bodo morali večkrat kot doslej odločiti za izvajanje študijskih programov ali njihovih delov tudi v tujem jeziku. Na novo in podrobneje je treba opredeliti tudi razmerje med splošnim in specialnim študijem na univerzi, z različnimi mehanizmi spodbuditi in okrepiti delež izbirnih predmetov v visokošolskem študiju ter znova vzpostaviti medfakultetni studium generale.

2.3.4. Prenova in razvoj podiplomskega študija.

2.3.4.1. Sredi devetdesetih let je bila oblikovana konsenzualna ocena, da je podiplomski študij na slovenskih univerzah potreben temeljite prenovе. Svet za visoko šolstvo Republike Slovenije je na seji 30. maja 1996, tik pred začetkom priprave strokovnih izhodišč za nacionalni program visokega šolstva, v zvezi s tem sprejel naslednja stališča in oceno:

“Veliko število podiplomskih programov opozarja, da so preveč razdrobljeni, kar ne pospešuje kakovosti študija in zmanjšuje ugled diplom, ki jih univerza podeljuje. Število ur je pri večini na zgornjem robu dovoljenega ali ga celo presega, kar ni vedno utemeljeno v strokovnih razsežnostih študijskega programa. Večji del programov razkriva, da je podiplomski študij mišljen kot pridobivanje pozitivističnega znanja na višji stopnji, le redki so koncipirani kot razvijanje posebnih pogledov in raziskovalnih metod določenega področja, kar pomeni znanstvenega mišljenja. Svet je priporočil nadaljnje izvajanje obravnavanih podiplomskih študijskih programov, predlagal pa je tudi izdelavo enotnega in novega koncepta o tem vprašanju na obeh univerzah. Ta koncept mora biti dovolj širok, da bo pokril vso različnost znanstvenih disciplin, hkrati pa toliko premišljen, da bo onemogočil komercializacijo študija in znanstvenih naslovov.”

2.3.4.2. Ker so bili podiplomski študijski programi preveč razdrobljeni, njihovo sistemsko financiranje – kljub nekaterim poskusom – ni uspelo. Tudi zato je bilo število podiplomskih študentov v primerjavi z razvitimi državami majhno. Še bolj kot na dodiplomskem je postalo pomembno spodbujanje integracijskih procesov na tem področju, saj je le tako mogoče zagotoviti večjo kakovost in učinkovitost dela. Vključevanje javnih raziskovalnih zavodov v podiplomski študij ter njihovo tesnejše sodelovanje z univerzami in samostojnimi visokošolskimi zavodi je pri tem prednostna naloga, ki zahteva ustrezno sistemsko rešitev v obliki nacionalnih podiplomskih povezav. Sredstva, ki so bila v preteklosti neposredno ali posredno namenjena sofinanciranju podiplomskega študija, niso bila zadostna za resne spodbude v omenjeni smeri. Na podlagi strokovnih analiz in priporočil je Vlada Republike Slovenije maja 1998 sprejela sklep o sofinanciranju podiplomskega študija (Uradni list RS, št. 42/98). V študijskem letu 1998/1999 se je začelo sistematično sofinanciranje tistih podiplomskih študijskih programov, za katere visokošolski zavodi izpolnijo določene pogoje. Obenem so bila v proračunih za leto 1998, 1999 in 2000 predvidena povečana sredstva, ki so takšen projekt sofinanciranja omogočila. Dogovorjeni programski in finančni mehanizmi, opredeljeni v tem sklepu, vplivajo na povezovanje visokošolskih zavodov pri izvajanju podiplomskega študija, spodbujajo kakovost in sodelovanje z raziskovalnimi inštituti ter uveljavljenimi ustanovami v tujini ter podpirajo prizadevanja za vsebinsko prenovu, ki je v pristojnosti visokošolskih zavodov. Že po enem letu sta univerzi in dva samostojna visokošolska zavoda izoblikovali temeljna pravila kreditnega sistema študija, visokošolski

zavodi in raziskovalni zavodi so sklenili dogovore o sodelovanju, povečalo se je sodelovanje s tujimi partnerji, nastala pa je tudi prva "podiplomska šola", to je skupen podiplomski študijski program "biomedicina", ki povezuje pet fakultet Univerze v Ljubljani in tri raziskovalne inštitute. Do te sistemske ureditve je finančno pomoč dobivalo le okrog 500 podiplomskih študentov letno (t.i. asistenti stažisti ter mladi raziskovalci). V študijskem letu 1998/1999 jih je bilo poleg teh dveh skupin 884, v študijskem letu 1999/00 1760, v študijskem letu 2000/01 pa že 2522. Do leta 2005 se bo vpis v prvi letnik v vse vrste podiplomskega študija enakomerno povečeval najmanj po 250 študentov letno, tako da bo ob koncu obdobja skupno število študentov najmanj 7000. Pri tem lahko pričakujemo okoli 1200 diplomantov magistrskega in specialističnega študija ter najmanj 600 doktorjev znanosti letno.

2.3.4.3. Nadaljnja prenova podiplomskega študija po eni strani prinaša bolj racionalno urejen in bolj kakovosten študij, po drugi pa povečanje števila podiplomskih študentov. To zahteva nadaljnje povečevanje sredstev za podiplomski študij. Zlasti nujna so večja vlaganja v laboratorije in raziskovalno infrastrukturo in zagotavljanje sredstev za njihovo vzdrževanje in posodabljanje. Temeljni cilj prenove podiplomskega študija mora biti predvsem povečanje števila dobro usposobljenih diplomantov. Študij je treba načrtovati in organizirati tako, da se bo povečeval delež mladih magistrstov in doktorjev znanosti, tako da bi pridobljena podiplomska izobrazba omogočila čimprejšnji vstop v samostojno raziskovalno delo, še zlasti v gospodarstvu. Pri nas si kandidati v povprečju pridobijo doktorski naslov pozneje kot v tujini, zato je treba bolj spodbujati podiplomski študij za pridobitev doktorata brez vmesne magistrske stopnje, kar je bilo sistemsko omogočeno z zakonom o visokem šolstvu (1993) in s statuti obeh univerz (1994). Ob zadnjih generacijah diplomantov je pozitivne učinke te zakonske določbe že mogoče opaziti. Visoko šolstvo pa se mora čim prej odločiti o magisteriju kot vse večji posebnosti na poti k pridobitvi doktorata znanosti, saj v sedanji obliki mednarodno ni več primerljiv, ter o vlogi hitro razvijajočega se podiplomskega izobraževanja za pridobitev specializacije. Za podiplomski študij še bolj velja, da lahko kakovostno poteka samo ob širokem mednarodnem sodelovanju in mednarodni akademski delitvi dela.

2.3.5. Osrednje naloge nacionalnega programa visokega šolstva izvajata Univerza v Ljubljani in Univerza v Mariboru. Ob izpolnjevanju pogojev za kakovostno delo se omogoči ustrezno preoblikovanje sedanjih študijskih programov in uvajanje novih, skladno z razvojnimi načrti univerz, kadrovskim stanjem na posameznih področjih in zaposlitvenimi potrebami v državi in regijah. Posebna pozornost bo posvečena zdravstvu – pri čemer je treba čimprej razširiti možnosti zlasti za študij medicine – informacijskim tehnologijam in študiju jezikov. Obe univerzi del svoje dejavnosti izvajata tudi v drugih krajih, bodisi prek posameznih članic (Kranj, Portorož) bodisi prek njihovih enot (Celje, Koper, Novo mesto) ter stalnih ali občasnih središč za izredni študij (Črnomelj, Kranj, Krško, Nova Gorica, Postojna, Ptuj, Ravne na Koroškem, Sežana, Trbovlje, Trebnje itd.) oziroma študija na daljavo (Nova Gorica, Ptuj, Trebnje). Ob univerzitetnih središčih je treba tudi v prihodnje ohraniti in okrepiti mrežo višješolskih in visokošolskih središč. Ustanovitev oziroma razvoj teh središč v regijah (Savinjska, Dolenjska, Posavje, Gorenjska, Pomurje, Koroška, Zasavska, Podravska, Goriška...) bo ob vložku lokalnih skupnosti oziroma gospodarstva podprla tudi država.

2.3.5.1. Nastajanje novih visokošolskih zavodov ne more biti stihijno, ampak ga mora spremljati skrb za njihovo kakovost. Po letu 1994 se je poleg Ljubljane in Maribora znatno okrepila visokošolska dejavnost na Obali in v Novi Gorici. Del te dejavnosti še poteka v okrilju Univerze v Ljubljani (Fakulteta za pomorstvo in promet, Pedagoška fakulteta), od študijskega leta 1998/1999 pa so tudi samostojnim visokošolskim zavodom na tem območju, ki jih ni ustanovila Republika Slovenija, zagotovljena proračunska sredstva na podlagi zakonske določbe o koncesiji, prav tako pa tudi že poteka financiranje študentskih domov na tem območju. Ob nadaljnjih vlaganjih države, pa tudi ob uspešnem nadaljnjem kadrovskem in prostorskem razvoju teh visokošolskih zavodov, pa tudi inštitutov, ob njihovem tesnejšem sodelovanju in krepitvi skupnih prizadevanj za kakovosten razvoj, je tako zaradi razvojnih ciljev visokega šolstva kot zaradi skupnih nacionalnih interesov to območje potencialni prostor za

ustanovitev tretje slovenske univerze. Njen ustanovitelj bo Republika Slovenija. Proučiti je treba tudi vse možnosti za sodelovanje lokalnih skupnosti. Pogoji za ta korak, ki jih v okviru zakonskih pooblastil spremlja in oceni Svet za visoko šolstvo Republike Slovenije, so postopno doseganje mednarodno primerljivih akademskih standardov na več različnih znanstvenih področjih na sedanjih in na novo oblikovanih visokošolskih zavodih (zlasti je pomembna pridobitev habilitiranih učiteljev), njihovo tesnejše organizacijsko povezovanje, oblikovanje skupne razvojne strategije in poslanstva bodoče univerze ter postopno vzpostavljanje nekaterih skupnih infrastrukturnih služb (npr. za informacijski sistem, mednarodno sodelovanje, študentski standard ipd.), ki so smiselne ob zadostni 'kritični masi'.

2.3.5.2. Po letu 1994 zakonodaja omogoča tudi nastanek in delovanje samostojnih visokošolskih zavodov; ti ob neposredni povezavi z gospodarstvom ali družbenimi dejavnostmi lahko dopolnijo študijsko ponudbo. Samostojni visokošolski zavodi so v naših razmerah tudi realna oblika, ki omogoča ustanovitev zasebnih visokošolskih zavodov in s tem popestritev ponudbe. Ponudbo terciarnega izobraževanja v več regionalnih središčih dopolnjujejo višje strokovne šole kot del poklicnega izobraževanja, ki ima podlago v zakonu o poklicnem in strokovnem izobraževanju.

2.3.6. Sodobno visoko šolstvo je odprto v svoje okolje, kar mu ponuja možnosti za dodatno izobraževalno in za raziskovalno ter svetovalno in drugo strokovno delo, obenem pa krepi vlogo dejavnika splošnega nacionalnega in regionalnega razvoja. Zato poleg dejavnosti, ki sestavljajo nacionalni program, visoko šolstvo izvaja tudi druge dejavnosti. S tem namenom bo Republika Slovenija spodbujala partnerstvo univerz in gospodarstva, ki prispeva k inovacijam v industriji, pa tudi druge oblike neposrednega sodelovanja z okoljem, npr. v kulturi in drugih družbenih dejavnostih, ter zagotovila tudi pravne možnosti, da se bodo te dejavnosti še naprej razvijale. Partnerstvo univerz in gospodarstva pa bo treba krepiti tudi v obratni smeri, in sicer pri praktičnem izobraževanju, ki naj zlasti v visokošolskih strokovnih programih poteka v neposrednem delovnem procesu. Zato bo potreben dogovor med socialnimi partnerji in premislek o ustanovitvi ustreznega sklada za praktično izobraževanje.

3. ŠTUDIJSKA, ZNANSTVENORAZISKOVALNA IN UMETNIŠKA PODROČJA NACIONALNEGA POMENA

3.1. Cilji visokega šolstva se uresničujejo na posameznih študijskih, znanstvenoraziskovalnih, umetniških in strokovnih področjih. Dejavnost, ki jo na teh področjih opravljajo visokošolski zavodi, omogoča nastanek novih znanstvenih, umetniških in strokovnih spoznanj ter izobraževanje novih rodov, hkrati pa je temelj ekonomskega, socialnega in kulturnega razvoja Republike Slovenije.

3.2. Današnje in prihodnje študijsko, znanstvenoraziskovalno in umetniško delo temelji na domačih tradicijah in dosedanjih dosežkih ter ob sodelovanju z mednarodnim prostorom in primerjanju z njim. Zato mora delovanje visokošolskih zavodov, ki jih je ustanovila Republika Slovenija, zagotavljati kontinuiteto in mednarodno odprtost na vseh študijskih, znanstvenoraziskovalnih, umetniških in strokovnih področjih.

3.3. Nacionalni pomen študijskih področij opredeljujejo naslednja merila:

- a) kakovost študijskega, znanstvenoraziskovalnega, umetniškega in strokovnega dela, ki je primerljiva tako v domačem kot v mednarodnem okviru;
- b) strateška vloga v gospodarskem, socialnem in kulturnem razvoju Republike Slovenije ter pri ohranjanju nacionalne identitete;

- c) zaposlitvene potrebe oziroma zakonska ureditev poklicev, za katere se zahteva visokošolska izobrazba;
- d) izboljšanje izobrazbene strukture prebivalstva.

3.4. Uresničevanje ciljev ter učinkovito, racionalno delovanje in razvoj visokega šolstva zahteva preseganje dosedanje razdrobljenosti in zagotavljanje večje integriranosti na posameznih študijskih področjih ter med njimi.

3.5. Ob upoštevanju mednarodne klasifikacije Isced (upoštevana je klasifikacija, sprejeta na 29. zasedanju Generalne konference Unesca, novembra 1997; namesto prejšnjih 17 zajema 22 visokošolskih področij) Republika Slovenija zagotavlja delovanje visokošolskih zavodov na naslednjih študijskih področjih (v oklepaju je mednarodna šifra področja):

1. področje: (14) izobraževanje učiteljev in pedagoške vede
2. področje: (21) umetnost
3. področje: (22) humanistične vede
4. področje: (31) družbene vede
5. področje: (32) novinarstvo in informatika
6. področje: (34) poslovne in upravne vede
7. področje: (38) pravo
8. področje: (42) vede o živi naravi
9. področje: (44) vede o neživi naravi
10. področje: (46) matematika in statistika
11. področje: (48) računalništvo
12. področje: (52) tehniške vede
13. področje: (54) proizvodne tehnologije
14. področje: (58) arhitektura in gradbeništvo
15. področje: (62) kmetijstvo, gozdarstvo in ribištvo
16. področje: (64) veterinarstvo
17. področje: (72) zdravstvo
18. področje: (76) socialno delo
19. področje: (81) osebne storitve
20. področje: (84) transportne storitve
21. področje: (85) varstvo okolja
22. področje: (86) varnost

3.6. V okviru nacionalnega programa visokega šolstva Republike Slovenije deluje na vsakem študijskem področju po en visokošolski zavod ali več, odvisno od izpolnjevanja pogojev za ustanovitev in kakovostno delo, od strategij razvoja na posameznih strokovnih področjih ter od zaposlitvenih in izobraževalnih potreb. Z ustanovitvijo in delovanjem več javnih visokošolskih zavodov na posameznem študijskem področju oziroma s podeljevanjem koncesij Republika Slovenija zagotavlja optimalno dostopnost do študija, odprtost visokošolskih zavodov in njihovo sodelovanje v domačem in mednarodnem okolju ter njihovo pozitivno tekmovalnost in dopolnjevanje.

3.7. Skladno z zakonom in ob sodelovanju z visokošolskimi zavodi daje mnenje o izpolnjevanju pogojev za ustanovitev javnih visokošolskih zavodov Svet za visoko šolstvo Republike Slovenije, odlok o njihovi ustanovitvi pa sprejme Državni zbor Republike Slovenije na predlog Vlade Republike Slovenije. Zasebni visokošolski zavodi se ustanovljajo skladno z zakonom.

3.8. Študijsko, znanstvenoraziskovalno, umetniško in strokovno delo na posameznem študijskem področju izvajajo univerze prek fakultet, umetniških akademij in visokih strokovnih šol ali samostojni visokošolski zavodi. Pri izvajanju svojega dela sodelujejo z raziskovalnimi organizacijami in drugimi zavodi (inštituti, klinike, zdravstveni, veterinarski zavodi ipd.) ter gospodarskimi družbami.

3.9. Visokošolski zavodi na svojem študijskem področju oblikujejo študijske programe. Študijske programe izvajajo samostojno ali pa ob sodelovanju z drugimi visokošolskimi zavodi v okviru univerze ali zunaj nje. Način financiranja iz javnih sredstev spodbuja uvajanje sistema kreditnega študija kot organizacijske oblike ter oblikovanje interdisciplinarnih študijskih programov.

4. DEJAVNOSTI, POTREBNE ZA RAZVOJ IN UČINKOVITO DELO V VISOKEM ŠOLSTVU

Razvoj, učinkovito delovanje in uresničevanje ciljev visokega šolstva zagotavljajo tudi nekatere specifične dejavnosti, kot so spremljanje in spodbujanje kakovosti, služba za svetovanje, visokošolska prijavna in vpisna služba, pomlajevanje kadrov, študentski domovi, štipendiranje, mednarodno sodelovanje, izmenjava profesorjev in vključevanje tujih študentov, zdravstvena oskrba študentov, obštudijska dejavnost študentov ipd.

4.1. Za nadaljnji razvoj visokega šolstva je bistvenega pomena ugotavljanje, spremljanje in zagotavljanje kakovosti izobraževalnega, znanstvenoraziskovalnega, umetniškega in drugega strokovnega dela. Visoko šolstvo mora zagotoviti ustrezen obseg kakovostnega in mednarodno primerljivega raziskovalnega dela, pri tem pa ga izpostaviti javni presoji. V naših razmerah je mogoče zagotoviti visoko kakovost le ob tesnem sodelovanju visokošolskih, raziskovalnih in drugih zavodov (inštituti, klinike, zdravstveni, veterinarski zavodi ipd.), pa tudi gospodarskih družb, kar mora postati eden izmed osrednjih ciljev naslednjega obdobja. S proračunskim financiranjem je treba spodbujati izobraževalno dejavnost kot osrednjo nalogo visokega šolstva.

4.1.1. Visokošolski zavodi morajo večjo pozornost kot doslej nameniti vstopu novincev, uspešnosti študija, večji prehodnosti in zmanjševanju študijskega osipa, večji učinkovitosti in pravočasnemu dokončanju študija ter spremljanju in spodbujanju kakovosti študija z vzpostavitvijo sistema preverjanja in ocenjevanja kakovosti v visokem šolstvu. V zadnjih letih je sicer opazno povečevanje prehodnosti in zmanjševanje osipa, zato je treba sistematično proučiti razloge za te spremembe ter še izboljšati razmere za učinkovit študij. Visokošolski zavodi morajo sistematično spremljati tudi kakovost svojega študijskega dela in v evalvacijske postopke pritegniti tako študente kot delodajalce, hitreje pa morajo zagotoviti tudi potek evalvacijskih postopkov v komisiji za kakovost visokega šolstva, kot to določa zakon.

Skrb za kakovost in študijsko uspešnost je pomembna zlasti zato, da bi preprečili izgubo tudi najmanjših delov populacije, ki lahko doseže zaključeno stopnjo izobrazbe.

4.1.2. Kakovost terciarnega izobraževanja je treba spodbujati z različnimi programi, ki posamezniku omogočijo pridobitev višje strokovne ali visokošolske (univerzitetne ali strokovne) izobrazbe v skladu z njegovimi interesi, zmožnostmi in poklicnimi pričakovanji. Nezadovoljiv delež vpisa na nekaterih študijskih področjih narekuje ob sistematičnem informiranju in svetovanju ter ustrezni štipendijski politiki tudi programske spremembe in predstavitveno delovanje, kar pa je v pristojnosti visokošolskih zavodov. Osrednjo vlogo na tem področju opravlja Visokošolska prijavno-informacijska služba (VPIS) na obeh univerzah. Ustrezne naloge s tega področja opravljajo tudi članice univerz skladno s statuti oziroma samostojni visokošolski zavodi. Visokošolska prijavno-informacijska služba Univerze v Ljubljani vodi prijavní postopek tudi za vse koncesionirane visokošolske zavode in opravlja skupne naloge za vso Slovenijo. Okrepiti pa bi bilo treba njeno informacijsko in svetovalno dejavnost.

4.2. Razvoj visokošolskega izobraževanja, zlasti doseganje bolj uravnoteženega vpisa med različnimi študijskimi področji, mora ob študijskem svetovanju spremljati aktivna štipendijska politika. Na nacionalni ravni je bil ustanovljen javni sklad za štipendiranje "Ad futura", predvsem za podeljevanje študijskih pomoči slovenskim državljanom za študij na priznanih tujih univerzah in tujim študentom na visokošolskih in raziskovalnih zavodih v Republiki Sloveniji.

4.3. S sistemskimi ukrepi je treba olajšati študij študentov s posebnimi potrebami. Prilagoditi je treba komunikacijske poti v visokošolskih zavodih in študentskih domovih, jim omogočiti uporabo knjižnic, laboratorijev in drugih storitev, pomembnih za uspešen študij. Z ustrezno organiziranim študijskim procesom (zlasti preverjanjem znanja) jim je treba omogočiti uresničevanje statusnih pravic, ki jih določa zakon. Ob upoštevanju zakona o visokem šolstvu ter zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (Uradni list RS, št. 54/00) se s proračunskimi sredstvi za visoko šolstvo vsako leto uresničujejo tudi projekti, namenjeni odpravljanju prostorskih, didaktičnih in drugih ovir ter zagotavljanju druge dodatne opreme, potrebne pri njihovem študiju.

4.4. Ob skrbi za dodiplomske in podiplomske študente je treba nameniti posebno pozornost obnavljanju kadrovske zasedbe na visokošolskih zavodih (asistenti, docenti) ter ustreznemu številu visokošolskih učiteljev in sodelavcev ter znanstvenih delavcev za uresničevanje drugih ciljev nacionalnega programa. Zato bo Republika Slovenija do leta 2005 zagotovila pogoje za vzpostavitev globalnega ravnovesja med številom profesorjev in docentov ter asistenti in drugimi sodelavci. Za ta cilj je posebej pomembno nadaljevanje in okrepitev projektov, kot sta "asistenti stažisti" in "mladi raziskovalci", pa tudi sistemska zagotovitev vzporedne nastavitve novega visokošolskega učitelja ob napovedani upokojitvi. Pri tem je treba razmerje med številom študentov na učitelja znotraj univerz (fakultet, oddelkov) čim bolj poenotiti in zmanjšati sedanje razlike glede na vrsto in zahteve študijskega programa. Republika Slovenija od univerz in visokošolskih zavodov pričakuje, da bo pri razpisih novih mest zagotovljena najširša odprtost za vse potencialne kandidate.

4.5. Postavljeni cilji, še zlasti večje število študentov, zahteva nadaljnji razvoj materialnih razmer za izvajanje visokošolske dejavnosti. Učinkovitejše zagotavljanje materialnih razmer predpostavlja odpravo sedanje institucionalne in programske razdrobljenosti v visokem šolstvu oziroma njegovo večjo integracijo.

4.5.1. Najbolj nujno povečevanje prostorskih zmogljivosti je bilo opredeljeno z zakonom o zagotavljanju sredstev za nekatere nujne razvojne programe Republike Slovenije v vzgoji in izobraževanju (Uradni list RS, št. 13/94). Program za povečanje prostorskih zmogljivosti je bil do leta 1999 pretežno uresničen, še nerešene potrebe in prioritete za naslednje obdobje do leta 2002 pa je opredelil zakon o najetju posojila pri Skladu Sveta Evrope

za socialni razvoj in izvedbi projekta investiranja v šolski prostor in opremo v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 52/98). Zagotovitev in vzdrževanje ustreznih prostorov je stalna naloga v visokem šolstvu.

4.5.2. Zaradi zastarevanja ter zaradi povečevanja obsega dela in novih standardov je treba pri načrtovanju proračuna več pozornosti nameniti financiranju raziskovalne in študijske opreme. Podobno velja za pridobivanje literature in razvoj informacijskih sistemov, knjižnična dejavnost pa se mora organizirati po zgledu tujih univerz.

4.5.3. Po uspešnem poskusnem obdobju projekta (1994–1999) se kot pomembna razvojna naloga pojavlja študij na daljavo. Nujno je treba sistemsko zagotoviti materialno podlago za njegovo širitev in za vzpostavitev nacionalnega centra.

4.6. Poleg izboljševanja prostorskih razmer visokošolskih zavodov so nujno potrebne tudi razširitve zmogljivosti študentskih domov z novimi poslopji, adaptacijami in s pridobivanjem koncesionarjev, tako da bi leta 2005 tretjina vseh rednih študentov bivala v študentskih domovih. Skladno s projektom prenove študentskih bivalnih zmogljivosti v Sloveniji, sprejetem v Vladi Republike Slovenije aprila 2000, je treba do leta 2005 na novo zagotoviti 4500 ležišč. Hkrati s temi kapacitetami je treba zagotoviti gradnjo spremljajočih objektov kot so: športne dvorane, študentske restavracije, kolesarnice in prostori za kulturno dejavnost študentov. Tako se bo postopoma zmanjšalo neskladje med številom študentov in zmogljivostmi študentskih domov iz zadnjih 15 let. V državnem proračunu je potrebno še naprej zagotavljati sredstva za subvencioniranje bivanja v študentskih domovih.

4.7. Vključevanje v mednarodno sodelovanje in v mednarodno delitev dela v visokem šolstvu postaja v sodobnih globalizacijskih procesih neizogibno, pri manjših visokošolskih sistemih pa spodbudno vpliva tudi na splošno kakovost njihovega delovanja in inovativnost, ki jo v večjih sistemih zagotavlja že razvejenost domačih institucij. Zato je treba v naslednjem obdobju zagotoviti pogoje, v katerih bosta univerzi lahko dokazovali konkurenčnost v mednarodnem prostoru, pri čemer je posebej pomembno doseganje t.i. akademske kritične mase na domačih visokošolskih zavodih. V primerjanju s tujino si je treba prizadevati zlasti za kakovost raziskovalnega in izobraževalnega dela v visokem šolstvu; to pa lahko bistveno izboljšajo izmenjave študentov in profesorjev, skupno oblikovanje in izvajanje študijskih programov ter vključevanje v sisteme preverjanja kakovosti. Ta prizadevanja lahko dopolni tudi omogočanje obiskov gostujočih profesorjev. Temeljni poudarki v naslednjem obdobju morajo biti zato namenjeni sodelovanju slovenskih univerz in samostojnih visokošolskih zavodov v programih EU (premik od Tempusa k Socrates – Erasmusu, pa tudi drugim programom), širjenju in poglobljanju regionalnega sodelovanja v visokem šolstvu (Ceepus) ter neposrednemu medinstitucionalnemu sodelovanju. Zato imajo posebna sredstva za mednarodne izmenjave študentov in visokošolskih učiteljev, vključno z bivalnimi zmogljivostmi, v sedanjem obdobju strateški pomen. Pomemben vidik mednarodnega sodelovanja je tudi vključitev v multilateralne aktivnosti za medsebojno priznavanje diplom. Republika Slovenija bo pospeševala vse mednarodne aktivnosti, ki bodo vodile k uresničevanju teh ciljev. Univerzitetno mednarodno sodelovanje oziroma sprejem tujih študentov vodita službi za mednarodno sodelovanje na obeh univerzah v sodelovanju z mednarodno službo Ministrstva za šolstvo, znanost in šport ter Službo za programe EU.

4.8. Zdravstvena oskrba študentov je zagotovljena na podlagi zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Uradni list RS, št. 9/92, 13/93 – ZP, 9/96, 29/98, 6/99, 56/99 – ZVZD in 99/01) . Pogoj za uveljavljanje pravic do zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja je status študenta. Zakon o visokem šolstvu je vsem študentom, ki se izobražujejo v okviru rednega ali izrednega študija in niso zaposleni ali iskalci zaposlitve omogočil uveljavljanje pravic do zdravstvene oskrbe. Študentom so zagotovljene tudi druge pravice, ki izhajajo iz naslova pokojninskega in invalidskega zavarovanja, družinskih prejemkov preživnin in dohodnine.

4.9. Interesne dejavnosti študentov so pomembno dopolnilo k študijskemu delu študentov. Organizacija in izvajanje programov interesnih dejavnosti študentov poteka v skladu z zakonom o visokem šolstvu in z zakonom o skupnosti študentov (Uradni list RS, št. 38/94). Sestavni del teh dejavnosti je tudi športna dejavnost študentov, določena z nacionalnim programom športa v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 24/00 in 31/00 – popravek).

5. STANDARDI ZA OPRAVLJANJE VISOKOŠOLSKE DEJAVNOSTI

5.1. OBSEG VISOKOŠOLSKE DEJAVNOSTI

Visokošolska dejavnost obsega:

- integralno povezano pedagoško ter znanstvenoraziskovalno, umetniško in strokovno delo visokošolskih učiteljev in sodelavcev ter znanstvenih delavcev,
- knjižničarsko, informacijsko in drugo strokovno dejavnost,
- organizacijske, upravne, administrativne in druge infrastrukturne naloge univerz oziroma visokošolskih zavodov,
- investicije in vzdrževanje javnih visokošolskih zavodov in javnih študentskih domov,
- dejavnosti, potrebne za razvoj in učinkovito delo v visokem šolstvu.

Visokošolski učitelji in sodelavci ter znanstveni delavci opravljajo drugo raziskovalno delo skladno z nacionalnim raziskovalnim programom (Uradni list RS, št. 8/95).

5.2. STANDARDI ZA DELO VISOKOŠOLSKIH UČITELJEV IN SODELAVCEV

Gledano v celoti naj bo na univerzah največ 20 študentov na visokošolskega učitelja oziroma 25 študentov na visokošolskega sodelavca. V petletnem obdobju po sprejetju nacionalnega programa se ta standard izboljšuje, tako da bi bilo mogoče postopoma uvajati aktivne študijske oblike in s kakovostnejšim študijskim procesom realno skrajšati študij. Razmerje med učitelji in sodelavci ter študenti bi moralo biti 1:15 oziroma 1:20, posebej v programih za pridobitev univerzitetne izobrazbe.

Tri leta pred upokojitvijo visokošolskega učitelja se na njegovo mesto sistemizira nov visokošolski učitelj.

Visokošolskim učiteljem in sodelavcem pripadajo redna letna sredstva za individualno znanstvenoraziskovalno, umetniško in strokovno delo.

5.3. STANDARDI ZA IZVAJANJE DODIPLOMSKIH ŠTUDIJSKIH PROGRAMOV

Visokošolski študij obsega organizirano študijsko delo po študijskih programih, to je predavanja, seminarje, vaje, praktično izobraževanje, pripravljanje na izpite in druge študijske obveznosti ob konzultacijah z visokošolskimi učitelji in sodelavci ter mentorji, ter individualno študijsko delo.

5.3.1. Študijski programi za pridobitev visoke strokovne izobrazbe trajajo tri leta ali šest semestrov in obsegajo predavanja, seminarje, vaje, pripravljanje na izpite in druge študijske obveznosti – te potekajo na visokošolskem zavodu – ter praktično izobraževanje v gospodarskih družbah, zavodih, državnih organih ali organih lokalnih skupnosti. Izjemoma in dokler se ne izvaja soroden študijski program za pridobitev univerzitetne izobrazbe, trajata štiri leta ali osem semestrov študijska programa za pridobitev visoke strokovne izobrazbe “socialno delo” ter “sanitarno inženirstvo”.

5.3.2. Pri praktičnem izobraževanju kot integralnem delu študijskih programov za pridobitev visoke strokovne izobrazbe se iz javnih sredstev poravnajo stroški za plačo organizatorja praktičnega izobraževanja v gospodarskih družbah, zavodih, državnih organih ali organih lokalnih skupnosti.

Praktično izobraževanje organizirajo visokošolski zavodi v sodelovanju z zbornicami, gospodarskimi družbami, zavodi, državnimi organi ali organi lokalnih skupnosti, izvaja pa se v gospodarskih družbah, zavodih, državnih organih ali organih lokalnih skupnosti.

5.3.3. Študijski programi za pridobitev univerzitetne izobrazbe trajajo štiri leta ali osem semestrov, razen:

- študijskih programov arhitekture, elektrotehnike, farmacije, gradbeništva, geodezije, računalništva in informatike, strojništva, ki lahko trajajo devet semestrov,
- študijskih programov veterine in enopredmetne teologije, ki trajata 10 semestrov,
- študijskih programov medicine in stomatologije, ki trajata šest let oziroma 12 semestrov.

5.4. STANDARDI ZA IZVAJANJE PODIPLOMSKIH ŠTUDIJSKIH PROGRAMOV

5.4.1. Podiplomski študij po študijskih programih za pridobitev specializacije ali magisterija obsega organizirano študijsko delo ob konzultacijah z visokoškolskimi učitelji, sodelavci in mentorji, ter individualno študijsko delo.

Študijski programi za pridobitev specializacije obsegajo največ 300 ur organiziranega študijskega dela, če trajajo eno leto, oziroma največ 450 ur, če trajajo do dveh let.

Študijski programi za pridobitev magisterija obsegajo največ 300 ur organiziranega študijskega dela v prvem letniku in do 150 ur v tretjem semestru, četrti semester pa je v celoti namenjen izdelavi magistrske naloge.

5.4.2. Študij za pridobitev doktorata znanosti obsega individualno študijsko delo ob konzultacijah z visokoškolskimi učitelji in sodelavci ter mentorji, skladno s študijskim programom pa tudi skupinsko študijsko delo. Študij za pridobitev doktorata poteka kot enovit samostojen študij, ki traja štiri leta, v prvih dveh letnikih pa lahko poteka kot študijski program za pridobitev magisterija.

5.5. NAČELA ZA FINANCIRANJE VISOKOŠOLSКИH ZAVODOV

5.5.1. Da bi zagotovili učinkovito in racionalno uporabo sredstev, zlasti pa skrajšali trajanje študija, povečali prehodnost med letniki in pospešili končanje študija, se pri odločanju o financiranju iz javnih sredstev upoštevajo naslednja načela in merila:

5.5.1.1. Iz javnih sredstev se visokošolski zavodi lahko financirajo le za študijske programe, h katerim skladno z zakonom Svet za visoko šolstvo Republike Slovenije oblikuje pozitivno mnenje ali soglasje.

5.5.1.2. Načelo učinkovitosti: da bi bila razpoložljiva sredstva čimbolj učinkovito porabljena in da bi omogočili pridobitev visoke izobrazbe čim večjemu številu kandidatov, imajo pri financiranju prednost krajši študijski programi (triletni strokovni in štiriletni univerzitetni) ali tisti, ki so povezani pri izvajanju (npr. v kreditnem sistemu), oziroma visokošolski zavodi, ki ob zagotovljeni kakovosti ponujajo tudi materialno bolj racionalno izvedbo programa (tudi z zasebnimi visokošolskimi zavodi na podlagi koncesijske pogodbe). V študijskih programih se poleg organiziranega študijskega dela (predavanja, vaje ipd.) upošteva tudi individualno študijsko delo (samostojna izdelava seminarskih oziroma diplomskih nalog, priprave na vaje, izpite ipd.)

5.5.1.3. Načelo intenzivnosti in kakovosti: ob predpostavki, da v Sloveniji zaradi omejenih človeških in finančnih virov ni mogoče razviti visoko kakovostnih in obenem stroškovno sprejemljivih študijskih programov na prav vseh specialnih področjih, se spodbuja usmeritev visokošolskih zavodov na tista področja, na katerih lahko oblikujejo kakovostne programe, v katere se bodo vključevali tudi tuji študenti. Na specialnih področjih je priporočljivo izobraževanje naših študentov v tujini ter njihovo štipendiranje, kar še posebej velja za podiplomski študij. Programi, ki se zaradi majhnega števila študentov razpisujejo občasno in je za njihovo izvajanje težje zagotoviti kakovost, obenem pa bistveno presegajo povprečne stroške za izobraževanje v tujini, se ne financirajo.

5.5.1.4. Načelo izbire: visokošolski zavodi študentom omogočajo čim večjo izbiro ne le vsebinsko raznovrstnih programov in programov različnega trajanja, temveč tudi izbiro izvajalcev.

5.5.1.5. Načelo vseživljenjskosti: ker vsega znanja ni mogoče posredovati med dodiplomskim študijem, se dodiplomski študijski programi dopolnjujejo s študijskimi programi za izpopolnjevanje ter s podiplomskimi specialističnimi in magistrskimi študijskimi programi. Po trajanju in načinu izvedbe neekstenzivni dodiplomski programi zagotavljajo bolj stabilno financiranje ter možnost hitrejše širitve rednega podiplomskega študija.

5.5.1.6. Načelo mednarodne primerljivosti: ob uporabi meril učinkovitosti, intenzivnosti, kakovosti, izbire in vseživljenjskosti je treba upoštevati tudi mednarodno primerljivost oziroma možnost izvajanja določenega programa v sodelovanju z mednarodno visokošolsko mrežo.

5.5.1.7. Pri financiranju študijskih programov, ki se začnejo izvajati na novo, se upoštevajo naslednja merila:

- a) na danem študijskem področju je izkazana akumulacija zadostnega novega in mednarodno potrjenega znanja in zadostno število mednarodno uveljavljenih visokošolskih učiteljev;
- b) zagotovljen je zadosten vpis kandidatov, pri delodajalcih pa so izkazane potrebe po diplomantih na novem področju (tudi možnost samozaposlovanja);
- c) zagotovljena je mednarodna uveljavljenost programa oziroma se program izvaja v povezavi s tujimi univerzami ali visokimi šolami;
- d) č) z novim programom se posodablja oziroma nadomešča prejšnji;
- e) novi program pripomore k bolj uravnovešenemu razvoju posameznih študijskih področij in k večji izbiri;

- f) izvedba novega programa je zasnovana časovno intenzivno oziroma je oblikovan iz predmetov ali modulov obstoječih programov (kreditni sistem);
- g) v določenem deležu je izvajanje novega programa sofinancirano iz drugih virov.

Izpolnjevanje pogojev od a) do c) je obvezno. Z merili od č) do f) se razvrščajo programi, če je treba med njimi določiti prioritete oziroma če sredstva ne zadoščajo za financiranje vseh.

5.5.2. Vpisna mesta za dodiplomski študij. Skladno s predpisom iz 75. člena zakona o visokem šolstvu se Vlada Republike Slovenije s posamezno univerzo oziroma visokošolskimi zavodi za vsako študijsko leto dogovori in da soglasje k številu prostih vpisnih mest za prvi letnik dodiplomskega študija. Ta mesta so navedena v razpisu za vpis.

Visokošolski zavod lahko po merilih za prehode dovoli vpis v višje letnike drugim študentom, vendar se financiranje opredeli največ do števila, ki je bilo za posamezno generacijo na tem visokošolskem zavodu določeno z razpisom za vpis v prvi letnik.

Visokošolski zavod mora vsem študentom izrednega študija, ki izpolnijo pogoje za vpis v drugi ali katerikoli naslednji letnik, na njihovo pisno prošnjo dovoliti vpis v redni študij, vendar največ do števila, ki je bilo za vpisno generacijo določeno z razpisom za vpis v prvi letnik.

Podlaga za financiranje dodiplomskega študija v nacionalnem programu je število vseh vpisanih študentov na univerzi oziroma visokošolskem zavodu in ne število študijskih programov. Izvajanje posameznih študijskih programov urejajo univerze oziroma samostojni visokošolski zavodi z ustreznim organiziranjem študija (kreditni sistem, interdisciplinarne povezave). Kadar na določenem študijskem področju delujeta dva ali več visokošolskih zavodov, se njihova dejavnost financira, če je v prvem letniku na posamezni fakulteti, akademiji ali visoki strokovni šoli skupaj vpisanih najmanj 100 študentov (brez ponavljalcev in ne glede na število študijskih programov); ob zmanjševanju tega števila se dejavnost financira še dve leti, pozneje pa le ob ustrezni reorganizaciji (združitve, pripojitve ipd.). Če je število vpisanih študentov manjše od tega standarda, se dejavnost lahko financira samo na enem visokošolskem zavodu v državi.

5.5.3. Podiplomski študij se financira na podlagi vsakoletnega javnega razpisa za sofinanciranje, če visokošolski zavod:

- a) izvaja veljavne študijske programe, ovrednotene po kreditnem sistemu, zagotavlja interdisciplinarnost in izbirnost ter vpisuje zadostno število podiplomskih študentov;
- b) programe sestavi tako, da omogočajo individualno raziskovalno delo študentov;
- c) izvaja študij in raziskovalno delo v sodelovanju z drugimi visokošolskimi zavodi oziroma raziskovalnimi organizacijami doma ali v tujini, tako da skupno zagotavljajo najbolj uveljavljene profesorje, optimalno uporabo prostorov, laboratorijev in raziskovalne opreme, knjižnic, informacijskega servisa ipd.;
- č) upošteva pravila za določanje šolnine;
- d) dokazuje aktivno mednarodno sodelovanje;
- e) načrtno spremlja in ocenjuje svoje delo ter izkazuje kakovostno izvajanje študija in raziskovalnega dela (reference).

5.5.4. Za specializirana študijska področja z zelo majhnim številom študentov se lahko razpišejo štipendije za študij v tujini; te vsebujejo tudi stroške šolnine.

6. OKVIRNI OBSEG SREDSTEV ZA IZVEDBO NACIONALNEGA PROGRAMA

6.1. Strateški cilji, mednarodne primerjave ter ocena potrebnega okvirnega obsega sredstev za izvedbo. Razvoj visokega šolstva ter vlaganje vanj danes strokovnjaki postavljajo prav v vrh nacionalnih strateških prioritet. Generacije, ki se bodo vpisovale na naše univerze in samostojne visokošolske zavode na prelomu stoletja, bodo nosilke prihodnjega razvoja Slovenije. Kot samostojna država s primerljivo manjšim številom prebivalcev moramo še posebej poskrbeti za kakovostno visokošolsko izobraževanje, ki bo dosegljivo čim večjemu deležu mladih ljudi, pa tudi za izobraževanje odraslih in vseživljenjsko visokošolsko izobraževanje. Hitro povečevanje števila študentov zato nikakor ne sme poslabšati študijskih razmer (razmerje med profesorji in študenti, prostorske razmere, oprema ipd.). Na podlagi postavljenih ciljev visokega šolstva bo treba še povečevati število visokošolskih učiteljev in sodelavcev, ne le zaradi povečevanja števila študentov, temveč tudi zaradi nujnega spodbujanja drugih, doslej podcenjenih dejavnosti v visokem šolstvu (temeljno raziskovalno delo, podiplomski študij, izredni študij, študij na daljavo, študijski programi za izpopolnjevanje ipd.). Ista gibanja narekujejo potrebe po nadaljnjem urejanju kritičnih prostorskih razmer, večjo pozornost pa bo treba nameniti investicijskemu vzdrževanju in opreми. Vlaganja v študijsko in raziskovalno opremo so nujna že zaradi zastarelosti, poleg tega pa je treba opremo prilagoditi novim zahtevam dela v visokem šolstvu (informacijska podpora za samostojno delo, študij na daljavo ipd.) in povezovanju s tujino, kar lahko občutno racionalizira delovanje visokošolskih zavodov.

Izhodišče za opredeljevanje razvojnih ciljev je bila analiza našega položaja (strokovna izhodišča za nacionalni program visokega šolstva v RS, 1997, 1. in 5. poglavje) v mednarodnih primerjavah; takšno izhodišče je potrebno tudi pri ocenah okvirnih sredstev za doseganje teh ciljev.

6.1.1. Povprečni delež javnih sredstev, namenjenih terciarnemu izobraževanju v državah OECD, je leta 1992 znašal 1,4% BDP, ob precejšnjih nihanjih med posameznimi državami. Po podatkih za leto 1991 so javna sredstva, namenjena terciarnemu izobraževanju v Sloveniji, dosegla 1,06% BDP, po podatkih za leto 1996 1,18% BDP, po podatkih za leto 1999 in 2000 pa po oceni 1,21% oziroma 1,23%. Povprečni letni izdatki na študenta v terciarnem izobraževanju v državah OECD so leta 1992 znašali 7.940 USD ali 45,3% povprečnega BDP na prebivalca. Tudi tu so nihanja med državami precejšnja, saj razlike presegajo faktor 3. Po podatkih za leto 1991 je Slovenija porabila 3.235 USD ali 51,1% BDP na prebivalca, po podatkih za leto 1996 5.915 USD ali 64,7%, po podatkih za leto 1999 pa 5.435 USD ali 54,81 BDP na prebivalca, za leto 2000 pa 5.970 USD ali 54,58% BDP.

6.1.2. Vlaganje v (terciarno) izobraževanje spada med najbolj pomembne investicije, kar kažejo tudi tuji podatki za države s primerljivo majhnim številom prebivalcev. Ob tem je treba opozoriti, da je bil na začetku devetdesetih naš zaostanek za državami, s katerimi se želimo primerjati, velik, in da še vedno ni v celoti nadoknaden. Če hočemo zagotoviti z drugimi razvitimi državami primerljiv delež visokošolsko izobraženih strokovnjakov, bomo v naslednjem desetletju – tudi ob upoštevanju siceršnjih neugodnih demografskih gibanj – morali ohraniti in še povečati doseženo skupno število študentov, visokemu šolstvu v celoti pa zagotoviti tudi bolj sodobne, kakovostne študijske razmere, boljše pogoje za raziskovalno delo in večjo vpetost v mednarodni prostor.

6.1.3. Da bi dosegli postavljene cilje, mora Slovenija, v primerjavi z drugimi razvitimi državami, iz javnih sredstev v naslednjih letih namenjati za terciarno izobraževanje najmanj 1,4% BDP po metodologiji OECD. Glede na predvideno večanje števila študentov, ki so kalkulativna osnova za izračun potrebnih sredstev, je potrebna 5% realna rast sredstev letno.

6.1.4. Prioritete pri tem morajo biti usmerjene predvsem v:

- nove nastavitve (izvajanje novih študijskih programov, dodatna študijska mesta, novi visokošolski zavodi, pomlajevanje visokošolskih učiteljev in asistentov),
- vlaganja v razvoj in posodabljanje opreme (laboratoriji, knjižnice, informatika),
- temeljno raziskovalno dejavnost,
- subvencioniranje bivanja študentov in druge socialne transfere.

6.2. Sistem financiranja visokega šolstva je do zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o visokem šolstvu (Uradni list RS, št. 99/99) izhajal iz financiranja posameznih študijskih programov in posameznih drugih dejavnosti, kar je za sodobno organizacijo in delovanje univerz in drugih visokošolskih zavodov preveč razdrobljeno, neprilagodljivo, nespodbudno in pretirano administrativno. Strokovna razprava in mednarodne primerjave so pokazale, da je treba izpeljati prehod od financiranja po študijskih programih in posameznih dejavnostih, ki so državo postavljale v administratorja visokega šolstva, k financiranju univerz oziroma visokošolskih zavodov po v svetu vse bolj uveljavljenem načelu integralnega financiranja ("lump sum", "v kosu"). Takšen način, ki ga je uvedla zakonska novela, izhaja iz stroškov za izvedbo celotnega dogovorjenega programa določenega obsega oziroma zahtevnosti, univerza oziroma samostojni visokošolski zavodi pa pri tem v okviru siceršnjih predpisov kar najbolj preudarno upravljajo s sredstvi. Uvedba takšnega sistema zahteva odprtost in odgovornost ("accountability") univerz in samostojnih visokošolskih zavodov do javnosti ter praktično uveljavitev sistema preverjanja in ocenjevanja njihove kakovosti. Pri uvedbi novega načina financiranja je treba upoštevati postopnost, pa tudi mednarodne izkušnje in dokumente, še zlasti tiste, ki so nastali v Svetu Evrope (predvsem v Odboru za visoko šolstvo in raziskovanje) ali na pobudo univerzitetnih okolij (npr. Erfurtska deklaracija o avtonomiji univerze, 1996; Five Ways to improve University Funding, 1997).

6.3. Obseg sredstev za izvedbo študijske dejavnosti se določi ob upoštevanju števila študentov in diplomantov na posameznem študijskem področju (t.j. za več študijskih programov z istega disciplinarnega področja) ter študijskega področja. Tako se posredno uveljavljajo nekateri elementi t.i. "vaucher" sistema. Ta sredstva si pridobijo univerze oziroma samostojni visokošolski zavodi "v kosu" za izvajanje temeljne, to je študijske dejavnosti. Ob tem se posebej zagotavljajo sredstva za razvojne naloge oziroma dejavnosti, potrebne za razvoj in učinkovito delo v visokem šolstvu, v okviru nacionalne raziskovalne politike pa tudi sredstva za temeljno raziskovalno dejavnost. Sredstva za investicije in vzdrževanje objektov v visokem šolstvu oziroma za nakup drage opreme se posebej določijo s proračunom. V njem se zagotovijo tudi sredstva za socialne transfere (štipendije, subvencioniranje prehrane, študentski domovi, bivanje ipd.). Zagotoviti je treba pravočasno in preudarno načrtovanje dejavnosti ter usklajevanje med univerzami oziroma visokošolskimi zavodi in resornimi ministrstvi, kar mora biti podlaga za oblikovanje vsakoletnega proračuna, upoštevaje tudi poročanje univerz oziroma samostojnih visokošolskih zavodov o realizaciji. Na tej podlagi država in univerze oziroma samostojni visokošolski zavodi sklenejo ustrezne vsakoletne ali večletne medsebojne pogodbe.

6.4. Obseg sredstev v kratkoročnem obdobju do leta 2005. Na podlagi ciljev, opredeljenih v tem dokumentu, ob upoštevanju sedanjih gibanj v obsegu dejavnosti visokošolskih zavodov in njihovega financiranja iz državnega proračuna ter ob upoštevanju projekcije števila študentov do leta 2005, je mogoče izračunati okvirni obseg potrebnih sredstev za to obdobje. Upoštevana so proračunska sredstva, ki se zagotavljajo (1) prek Ministrstva za šolstvo, znanost in šport za plače visokošolskih učiteljev, znanstvenih delavcev, visokošolskih sodelavcev ter drugih delavcev, za materialne stroške in druge namenske naloge ter za investicije, mlade raziskovalce, temeljne in aplikativne raziskave in druge namenske naloge ter (2) prek Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve in deloma prek Ministrstva za šolstvo, znanost in šport za štipendije, subvencije za bivanje, prehrano in prevoze ter druge socialne

transfere. Izračun ne vsebuje pogodbenih obveznosti, ki neposredno ne zadevajo ciljev, določenih v tem nacionalnem programu, oziroma se ne financirajo iz javnih sredstev.

6.4.1. Bistveni dejavnik, ki vpliva na obseg potrebnih proračunskih sredstev, namenjenih osnovni dejavnosti visokošolskih zavodov, to je nemotenemu študijskemu procesu, je število vpisanih študentov. To posredno ali neposredno vpliva na obseg sredstev za plače, materialne stroške, investicije v prostor in opremo, raziskovalno delo, socialne transfere ipd. Ob upoštevanju projekcije vpisnih gibanj je mogoče v naslednjem desetletju pričakovati, da se skupno število študentov ne bo več tako dramatično povečevalo, kot po letu 1990, in da se bo postopno ustalilo na okrog 70.000 dodiplomskih študentov (50.000 rednih) v terciarnem izobraževanju. Da bi zagotovili povečan vpis, uresničili razvojne cilje visokega šolstva, kot so zlasti obnova kadrovske zasedbe, izboljšanje učinkovitosti in kakovosti študija, postopno zmanjševanje omejitev vpisa in postopno financiranje izrednega študija, vpeljava systemskega financiranja podiplomskega študija, izboljšanje materialnih razmer za izvedbo visokošolske dejavnosti ter okrepljeno mednarodno sodelovanje v visokem šolstvu, bo treba po oceni tudi v naslednjih letih za to dejavnost zagotoviti realno povečana sredstva, najmanj za 5% letno.

6.4.2. V nadaljevanju (gl. tabelo 1) je prikazana projekcija sredstev za uresničevanje nacionalnega programa visokega šolstva Republike Slovenije do leta 2005 ob predpostavki najmanj 5% realne letne rasti. Sredstva so prikazana v cenah iz leta 2000. Rast sredstev predvideva predvsem:

- povečanje števila asistentov in visokošolskih učiteljev zaradi povečanega števila študentov,
- povečanje sredstev za materialne stroške in opremo zaradi povečanega števila študentov in diplomantov, prostora in opreme,
- povečanje sredstev za individualno raziskovalno dejavnost visokošolskih učiteljev in postopno povečanje materialnih sredstev za raziskovalno delo asistentov,
- povečanje sredstev za mednarodno dejavnost univerz oziroma visokošolskih zavodov ob vključevanju v projekte EU (participacija Slovenije v programu Socrates – Erasmus ipd),
- povečanje sredstev za izboljšanje opreme in za posodobitev informacijsko-komunikacijskih sistemov na univerzah in visokošolskih zavodih,
- povečanje sredstev za štipendije, študentske domove in druge socialne transfere.

6.4.3. Glede na oceno realne rasti slovenskega bruto družbenega proizvoda v prihodnjih letih je treba ob tej projekciji upoštevati, da moramo vsekakor zadržati dosedanja, že doseženi delež sredstev za dejavnost visokega šolstva (1,2% BDP). Za približanje stopnji 1,4%, kot je v povprečju dosežena v državah OECD, ki naj bi jo dosegli v letu 2005, bo treba sredstva za financiranje visokega šolstva dodatno realno povečevati za stopnjo realne rasti bruto domačega proizvoda. Dinamika rasti, ki pomeni približno dvakratno povečanje sredstev glede na leto 2000, je prikazana s projekcijo v tabeli 1. Povečanje do 1,4% BDP bo doseženo z: a) realno najmanj 5% letno rastjo, b) 10% rastjo za materialne stroške in opremo ter individualno raziskovalno delo, c) 20% rastjo za modernizacijo informacijsko-komunikacijskih sistemov ter č) okrog 1.700.000.000 SIT letno za najpomembnejše razvojne naloge. Ob nespremenjenih virih financiranja se bodo sredstva najprej usmerila v postopno povečevanje števila študentov rednega študija in sofinanciranje izrednega študija, v zagotavljanje zadostnih prostorskih zmogljivosti in drugih razmer, ki jih zahtevajo povečano število študijskih mest in sodobni standardi študija, ter za pospeševanje tiste visokošolske dejavnosti, ki je bila doslej zapostavljena, postaja pa razpoznavna razvojna nujnost visokega šolstva na pragu novega stoletja (širitev podiplomskega izobraževanja, razvoj programov za izpopolnjevanje, mobilnost profesorjev in študentov, programi vseživljenjskega izobraževanja, razvoj nacionalnega

sistema izobraževanja na daljavo, razvoj samostojnih visokošolskih zavodov v nekaterih regijskih središčih ipd.).

TABELA 1: Projekcija sredstev za uresničevanje nacionalnega programa visokega šolstva Republike Slovenije do leta 2005

VISOKO ŠOLSTVO	Realizacija 2000	Proračun 2001	Plan 2002	Plan 2003	Plan 2004	Plan 2005
1. VIR MŠZŠ						
Dejavnost visokega šolstva ¹	25.585	30.142	37.580	41.263	45.306	49.837
Obštudijska dejavnost ^{1,2}	18	22	22	24	27	29
Investicije in investicijsko vzdrževanje ¹	2.579	2.639	2.036	2.236	2.455	2.700
Razvojne naloge	1.845	2.459	3.283	3.447	3.620	3.797
Skupaj	30.027	35.262	42.921	46.970	51.408	56.363
2. VIR MŠZŠ						
Mladi raziskovalci	2.679	2.891	3.430	3.588	3.767	3.956
Temeljne in aplikativne raziskave	4.416	5.458	5.553	5.872	6.186	6.496
Drugo	1.211	874	813	815	861	909
Skupaj	8.306	9.223	9.796	10.275	10.814	11.361
3. VIR MDDSZ in MŠZŠ						
Štipendije (ocena)	6.268	6.992	7.677	8.136	8.393	8.657
Subvencije za bivanje	447	575	675	834	945	1.064
Subvencije za prehrano	1.570	1.765	1.836	1.891	1.947	2.006
Subvencije za prevoz	488	520	776	793	827	844
Skupaj socialni transferji	8.773	9.852	10.964	11.654	12.112	12.571
Skupaj³ (1+2+3)	47.106	54.337	63.681	68.899	74.334	80.295

Opombe:

¹ Pri oblikovanju plana je bil za leto 2002 upoštevan okvir proračuna za leto 2002, za leta 2003–2005 pa se je upoštevala nominalna rast BDP (2003=9,8%, 2005=10,0%) kot jo predvideva osnovni makroekonomski okvir razvoja Slovenije v letih 1995-2006 z dne 12. 6. 2001.

² Niso upoštevana sredstva, namenjena za univerzitetni šport.

³ Proračunska sredstva so v tabeli razporejena v skladu s spremenjenim sistemom financiranja visokega šolstva, ki ga uvaja novela zakona o visokem šolstvu (1999), temu so prilagojeni tudi podatki za leto 2000, da je razvidna primerjava dinamike sredstev v naslednjih letih.

Pri zagotavljanju javnih sredstev za nekatere druge naloge, ki jih opravljajo posamezni visokošolski zavodi, poleg naštetih z manjšimi sredstvi sodelujejo tudi druga ministrstva (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za notranje zadeve idr.), vendar ta sredstva niso upoštevana.

Vir: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.

Legenda: MŠZŠ – Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport

MDDSZ – Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve

TABELA 2: Proračunska sredstva v visokem šolstvu od leta 1997 do leta 2000 v tekočih cenah

TABELA 2: Proračunska sredstva v visokem šolstvu od leta 1997 do leta 2000 v tekočih cenah

	v mio SIT			
VISOKO ŠOLSTVO	1997	1998	1999	2000 ¹
1. VIR MŠŠ				
Plače	15.254	16.993	19.801	22.153
Materialni stroški	3.015	3.100	3.461	3.644
Drugo	752	745	1.053	1.133
Investicije	2.884	1.787	3.527	3.122
Skupaj	21.905	22.625	27.842	30.052
2. VIR MZT				
Mladi raziskovalci	1.840	2.002	2.379	2.498
Temeljne in aplikativne raziskave	2.407	2.968	3.453	3.626
Drugo	1.178	1.385	1.337	1.924
Skupaj	5.425	6.355	7.169	8.048
3. VIR MDDSZ in MŠŠ				
Štipendije (ocena)	5.152	5.265	5.870	6.397
Subvencije za bivanje	359	400	468	521
Subvencije za prehrano	1.009	1.234	1.169	1.411
Subvencije za prevoz	460	504	612	756
Skupaj socialni transferji	6.980	7.403	8.119	9.085
Skupaj² (1+2+3)	34.310	36.383	43.130	47.185

Opombe:

¹ Niso upoštevani podatki za univerzitetni šport.

² Pri zagotavljanju javnih sredstev za nekatere druge naloge, ki jih opravljajo posamezni visokošolski zavodi, poleg naštetih z manjšimi sredstvi sodelujejo tudi druga ministrstva (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za notranje zadeve idr.), vendar ta sredstva niso upoštevana.

Vir: Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za znanost in tehnologijo, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.

Legenda: MŠŠ – Ministrstvo za šolstvo in šport

MZT– Ministrstvo za znanost in tehnologijo

MDDSZ – Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve

Št. 602-04/90-3/82

Ljubljana, dne 26. februarja 2002.

Predsednik
Državnega zbora
Republike Slovenije
Borut Pahor l. r.